

showed victimization in his behavior. However, it is likely that many crimes could have been prevented due to the lack of victimization of victim manifestations.

Secondly, the analysis allowed to see gaps in psychological studies of problems, to identify the main prospects for the development of research on this topic, namely: the study of the causes of the formation of victim behavior, methods and methods of diagnosis and the development of methods for correction and prevention, as well as correction and development programs.

Література

1. Анісімов А. І. Віктимна психологія. Системнодіяльнісний підхід до знаходження аверсивного стимула / А. І. Анісімов, М. С. Матусевич, О. В. Шатровай [Монографія]. – СПб. : «Видавництво РГПУ ім. А. І. Герцена», 2013. – С. 18-28.

2. Волянюк Н. Ю. Віктимологія та агресологія: навчальний посібник / Н. Ю. Волянюк; Г. В. Ложкін; В. В. Папуша. – Рівне: «Прінт Хауз», 2010. – 265 с.

3. Квінн Вірджинія Н. Прикладна психологія / Вірджинія Н. Квінн. – С-Пб., М., Харків, Мінськ: Пітер, 2000. – 560 с.

4. Клачкова О. А. Дослідження віктимного типу особистості / О. А. Клачкова // Амурський науковий вісник – Комсомольск-на- Амурі. – Вид-во: АмГПГУ, 2007. – С 90-103.

5. Колишко А. М. Психологія самоставлення / А. М. Колишко. – Гродно: ГрГУ, 2004. – 102 с.

6. Малкіна-Пих І. Г. Віктимологія. Психологія поведінки жертви / І. Г. Малкіна-Пих. – СПб.: Пітер, 2017. – 832 с.

Олена Ічанська

канд. психол. наук, доцент

Олеся Гірчук

старший викладач

Національний авіаційний університет

м. Київ (Україна)

ТИПОЛОГІЯ ПАТЕРНІВ ПОВЕДІНКИ ІТ-СПЕЦІАЛІСТІВ У СТРЕСОВИХ СИТУАЦІЯХ

Патерни поведінки педставляють собою набір сталих типових реакцій індивіда, які реалізуються у певній ситуації. Даний феномен актуальний при аналізі взаємодії індивіда зі стресорами.

Стресором виступає той подразник, який має для конкретного індивіда негативну оцінку, засновану на неприйнятті стимулу з біологічної, психологічної, соціальної та інших точок зору. У процесі адаптації в умовах стресу формуються нові адаптивні механізми, що регулюють взаємини людини із зовнішніми умовами і формують діапазон стійкості до дії стресорів. Індивідуальні психологічні особливості індивіда виступають визначальними як для активізації стресової реакції, так і для вибору типу поведінкової активності при взаємодії зі стресором [2; 4].

Автором концепції пошукової активності є В.Роттенберг [3; 5]. З точки зору вченого, основний чинник, що впливає на стійкість організму, це наявність або відсутність пошукової активності. Вчений зазначає, що стійкі позитивні емоції виникають тільки в процесі пошукової поведінки, а припинення пошуку за умови збереження актуальної потреби у ньому призводить до неможливості їх задоволення та стійких негативних переживань.

Науковці описують певний тип поведінки, який визначає чутливість до частого та інтенсивного переживання стресу через низьку стресостійкість, є фактором ризику дистресу, це тип «А». Для особистості цього типу притаманні наступні ознаки: інтенсивна активність, амбіційність, нестриманість, нетерплячість, здатність виявити при досягненні значимої мети не тільки наполегливість, але й агресивність. Домінантною даного типу є саме домінуюча мотивація першості та соціальної конкуренції. Варто відмітити, що для типу А важливим є не лише сам по собі неуспіх у соціальній конкуренції, але й те, як реагують на цей неуспіх оточуючі. Для того, щоб був запущений деструктивний вплив вказаної закономірності, оцінка інших не обов'язково повинна мати характер негативного оцінювання (зневажливе ставлення, жартування), вона може носити зовні і нейтральний або навіть позитивний характер. Статистичні дослідження стверджують, що тип «А» неоднаковий у різних соціокультурних популяціях і коливається від 45% до 76%: максимально у соціально та економічно більш розвинених містах та країнах, а мінімально у слабо розвинених регіонах.

Даний тип поведінки може бути розглянутий як патерн, що визначає типовість поведінки індивіда при взаємодії зі стресорами. Специфіка прояву даного патерну була нами проаналізована на

вибірці IT-спеціалістів, специфічними характеристиками якої вчені визначають прагнення свідомо чи несвідомо створити свій особливий світ у контексті комп'ютерного середовища, схильність до подолання об'єктивних обмежень зовнішнього світу за допомогою віртуальної реальності, дистанційованість від інших людей, інтровертованість, заглибленість у власні інтелектуальні переживання. Для таких спеціалістів дуже важливо вміння працювати в команді, над великими проектами, з засобами колективної розробки, з великими фінансовими системами (бюджетними, банківськими, адміністративним обліком). Для претендентів на позицію провідного програміста бажані навички управління проектами та колективом, самостійність, ініціативність, а також здатність нести особисту відповідальність за поставлену задачу, стресостійкість. Крім того, діяльність у даній сфері пов'язана із нерегулярним робочим навантаженням, високою відповідальністю за процес та результат, ризиком щодо пошуку сфер працевлаштування та оплати праці в умовах українського суспільства.

Дослідження було проведене за допомогою методики «Тип поведінкової активності» (ТПА) призначена для діагностики стратегій поведінкової активності у стресових умовах. Методика створена в 1979 р. К. Д.Дженкінсом. У СРСР була адаптована А. А. Гоштаутасом (1982) у відділі медичної психології Каунаського НДІ кардіології, а в подальшому - в лабораторії клінічної психології лєнінградського Психоневрологічного інституту ім. В. М.Бехтерева [1]. Вибірка включала 32 IT-спеціалісти (16 осіб жіночої статі та 16 осіб чоловічої статі, віком від 22 до 27 років). Вибірка була розподілена на підгрупи за двома критеріями: стать (чоловіча-жіноча), стаж роботи (0-3 роки та 3-5 років.).

Представлені табличні дані дозволяють побачити домінування по вибірці в цілому показників патерну А, яке становить в цілому по вибірці 44%, при дещо нижчих показниках типу АВ 37% і найнижчих типу А-19%. Доцільно відмітити, що співвідношення показників різних типів активності дещо відмінне в межах різностатевих груп: для типу А становить 6:8, для типу АВ 6:6, для типу В становить 4:2. Тобто помітне домінування типу А у жіночій вибірці, а типу В у чоловічій вибірці.

Таблиця 1.

Показники типів поведінкової активності у стресових умовах програмістів в залежності від статі та стажу роботи

Патерни	Чоловіча вибірка				Жіноча вибірка			
	0-3 роки		3-5 років		0-3 роки		3-5 років	
	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%
Тип А	4	50	2	25	2	25	6	50
Тип АВ	2	25	4	50	4	50	2	50
Тип В	2	25	2	25	2	25	0	0

Отже, в залежності від стажу 50% та 25% чоловіків та відповідно 25% та 75% жінок мають тип А, який визначає низьку стресостійкість даних індивідів. Даний тип поведінкової активності характеризується наступними ознаками: надмірна залученість у роботу, неможливість відволіктися від роботи, розслабитися; нехватка часу для відпочинку та розваг; постійна напруга душевних і фізичних сил у боротьбі за успіх, висока мотивація досягнення при незадоволеності недосягнутим, уникання виконання щоденної одноманітної роботи; обмежена неможливість до тривалої і стійкої концентрації уваги; нетерплячість, прагнення робити все швидко: ходити, говорити, приймати рішення;• імпульсивність, емоційна невірноваженість, невміння до кінця вислухати співрозмовника; пристрасть до конкуренції та агресії у соціальних, прагнення до домінування, висока фрустрованість зовнішніми обставинами і життєвими труднощами.

Патерн АВ в залежності від стажу характерний для 25% та 50% у чоловіків та відповідно для 50% та 25% у жінок, який визначає середню стресостійкість даних індивідів. Як бачимо, прояв даного типу має у різностатевих вибірках дзеркальне відображення. Респонденти відрізняються достатньою активністю, цілеспрямованістю, вмінням збалансувати власну ділову активність із періодами відпочину, помірною імпульсивністю, середньою мотивацією досягнення при вмінні оцінювати досягнуте, певною обережністю в організації власної професійної активності. Вони не мають яскраво вираженої явної схильності до

домінування, але в певних ситуаціях і обставинах можуть беруть на себе роль лідера, мають вибіркиму стійкість до дії типових стрессогенних факторів.

Патерн В у залежності від стажу роботи характерний для 25% та 25% чоловіків та відповідно для 25% та 0% жінок, який визначає їх високу стресостійкість. Прояв даного типу має у різностатевих вибірках значні відмінності. Респонденти даного типу відрізняються раціональністю, прагматичністю, високою активністю, цілеспрямованістю, але при цьому вибірківістю щодо постановки цілей, різнобічність інтересів, що дозволяє їм збалансувати власну ділову активність із періодами відпочину, низькою імпульсивністю, високою мотивацією досягнення при вмінні адекватно оцінювати досягнуте та отримувати задоволення від отриманих проміжних результатів, певною обережністю в організації власної професійної активності. Вони не мають схильності до домінування, але в певних ситуаціях і обставинах можуть беруть на себе роль лідера, мають відносну стійкість до дії основних стрессогенних факторів.

Представлені дані дозволяють побачити пікові прояви патерну А у жінок зі стажем роботи 3-5 років, а також тотожність показників цього типу у чоловіків, які мають стаж до трьох років, та жінок, які мають стаж більше 3 років. Патерн АВ також має тотожні тенденції прояву у чоловіків, які мають стаж до трьох років, та у жінок, які мають стаж більше 3 років. Патерн В має свою специфіку, оскільки його розподіл не має пікових показників, має низькі показники, а також відсутній взагалі у вибірці жінок зі стажем роботи від 3 до 5 років.

Математичний аналіз даних дозволив виявити значимі статеві відмінності у показниках стресостійкості програмістів в залежності від стажу роботи. У ІТ-спеціалістів зі стажем роботи до 3-х років жіноча вибірка в цілому відрізняється більш вираженими показниками середньої стресостійкості, тобто типу домінуючої активності АВ. У ІТ-спеціалістів зі стажем роботи від 3 до 5 років жінки навпаки відрізняються негативною динамікою: їх показники стресостійкості значно нижче, ніж у чоловіків. У жінок домінують показники типу А (низька стресостійкість), а у чоловіків- типу АВ (середня стресостійкість).

Отже, за патернами поведінки у стресових ситуаціях були виявлені наступні закономірності. Домінуючі показники типу А були виявлені у жінок-програмістів зі стажем роботи 3-5 років, а також були встановлена тотожність показників цього типу у чоловіків, які мають стаж до трьох років, та у жінок, які мають стаж більше 3 років. Тобто, у чоловіків з більшим стажем роботи низькі показники стресостійкості менші, а у жінок навпаки- вищі. Патерн АВ має дзеркальні тенденції розподілу: у чоловіків показники зі стажем роботи зростають вдвічі, а у жінок- вдвічі знижуються. Патерн В має свою специфіку, оскільки його розподіл не має пікових показників, має лише низькі показники, а також відсутній взагалі у вибірці жінок зі стажем роботи від 3 до 5 років.

Отримані результати можуть бути використані для професійного відбору Іт-спеціалістів в залежності від статі, а також у системі психологічного супроводу професійної діяльності даних спеціалістів з врахуванням їх патерну поведінки у стресі.

Література

1. Водопьянова Н. Е. Психодиагностика стресса.-СПб.: Питер. 2009. – 336с.
 2. Крайнюк В. М. Психология стрессостойкости личности : монография / В.М.Крайнюк. – К. : Ніка-Центр, 2007. – 432 с.
 3. Личность типа «А» как психологический феномен [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://murzim.ru/psihologija/psihologija-izuchenijalichnosti/10565-lichnost-tipa-a-kak-psihologicheskij-fenomen.html>
 4. Наугольник Л. Б. Психология стрессу: підручник / Л. Б. Наугольник. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. – 324 с.
- Ротенберг В.С., Аршавский В.В. Поисковая активность и адаптация.-М.:Ридеро, 2015-260 с.